

GARVARKONST

EN INTERVJU MED GARVARE KARL KARLSSON

VINTER

I Stockholms södra skärgård, med Östersjön som närmaste granne, bor och verkar naturgarvaren Karl Karlsson. Över en videolänk (typiskt för coronans tidevarv) har han tagit sig tid för en intervju. Det är januari, kallt, och hans garveri är som naturen omkring: styrt av temperaturen och årstiden.

Garvningsprocesserna går långsammare. Bark samlar man in under sommarhalvåret. Men än garvas det, och just på vintern är det mest fiskskinn som behandlas. I en garvningsindustri där man oftast annars använder kromsalter från gruvindustrin och där man överproducerar skinn i allt snabbare tempo och med allt sämre kvalitet, är han en frisk och sund motvikt. Hans svar genomsyras av miljömedvetenhet, kvalitetssträvan och etiska överväganden. Och han är, precis som jag, upptagen av att konsumenterna ska få bra information om det de köper.

Jag frågar Karl vad som kännetecknar bra läder, och vad man som konsument kan se efter när man köper en läderprodukt.

Svår fråga, svarar Karl, och tänker en stund. Bra läder för mig handlar egentligen mer om en känsla än någonting annat. Jag blir ganska ledsen när jag ser skinn som vissa garverier gör, för det är så väldigt homogent på ytan. Det finns inga naturliga ärrbildningar eller någonting, utan det är bara en platt yta.

Jag tycker även att lukt är en viktig del av det hela. Det får inte lukta kemikaliskt, utan läder av bra kvalitet ska lukta naturligt - som läder helt enkelt!

Man kan även smaka på skinn! Jag tycker kromgarvat skinn smakar salt och äckligt, medan vegetabilgarvat skinn smakar ganska gott. Fråga de du köper produkten av hur lädret har garvats, och välj alltid vegetabiliskt garvat läder!

Från en garvares synpunkt, är det någonting du tänker kan vara bra att veta för de som har läderprodukter?

Ja, när du ska fetta in någonting, så är det en stor fördel om du fuktar det du ska fetta in först, innan du smörjer på fett eller läderbalsam. Det behövs inte mycket fukt, men när man fuktar lädret öppnar porerna i huden sig, och det är lättare för fettat att tränga in i huden.

Läderfetter och läderbalsam finns det en hel djungel av. Jag, som alla andra som jobbar med skinn och läder, har mina favoriter, och jag frågar Karl om vad han tycker folk ska tänka på när de väljer läderfett.

Ta något du skulle kunna tänka dig att stoppa in i munnen Jag smörjer med läderfett som innehåller bivax. Sen har jag nävertjära och sältran, fast det är svårt att få tag på. Det viktiga är att det är fett med naturliga ingredienser. Rent generellt är det så att animaliska fetter funkar bäst ihop med animaliska produkter. Minkolja finns på marknaden, men den kommer ju med ett etiskt pris, jag smörjer inte med minkolja.

Vi kommer inte in på det i intervjun, men exempel på läderfetter som är baserade på animaliska fetter innehåller ofta bivax, lanolin (ullfett) eller minkolja. Andra vanliga fetter är mineraliska t.ex. petroleum och vegetabiliska som f.ex. Jojobaolja.

«Ta något du skulle kunna tänka dig att stoppa in i munnen»

Jag frågar Karl om något jag ofta får frågan om, och som jag själv ofta tänker över, och det är etiska överväganden inom hantverket. “Finns det etiska avvägningar du som garvare gör i ditt arbete? Är det frågor som är svårare än andra?”

Det är klart att jag gör. Rent etiskt så tänker jag såhär: jag tar vara på en biprodukt. Jag tycker mycket av djurhållningen i dag är fruktansvärt. Men det som ofta händer när man slaktar djuren är att man enbart tar vara på köttet och slänger resten. Och då har ju allt lidande på något sätt till stor del varit förgäves. Om jag då kan ta det här skinnets i stället för att det ska slängas, så kan jag ju göra om det till ett användbart, väldigt miljövänligt material. I slutändan blir det ju förstås kompost, men jag förlänger ju användbarheten däremellan. Att jag existerar och garvar påverkar ju inte hur många djur som lever eller dör, och min garvning producerar i princip inga utsläpp över huvud taget, så miljömässigt är det en vinst. Jag garvar ju inte så mycket päls, just av etiska anledningar.

För många är garvningsprocessen ganska mystisk, och de flesta vet kanske inte vad det är. Jag har, även om jag jobbar med materialet dagligen, haft extremt svårt att förklara vad som händer när man garvar. Jag passar på att fråga garvaren: "Vad är egentligen garvning?"

Karl skrattar gott Jag gick faktiskt och tänkte på det här när jag var ute i skogen i morse, så jag tänkte på hur det skulle låta utanför mitt huvud. Han tänker en stund innan han lugnt och säkert fortsätter. Så här är det: skinn är uppbyggt av fiber som ligger huller om buller. Man kan jämföra det med ull eller en kastrull med spaghetti. Mellan fibrerna finns tomrum, och när djuret lever är detta tomrummet fylld av något som heter "grundsubstans", som är en gelekliknande vätska med en rad uppgifter i kroppen. Men när djuret dör, och man får det, så försvinner den här grundsubstansen ganska snabbt. När detta händer så stelnar skinn, och du får en hård pappskiva i princip. När man garvar så vill man hitta ett substitut för den grundsubstansen, jag vill få in någonting i fibrerna mellan skinn så att lädret inte stelnar. Beroende på vilken garvningsteknik du använder, så får du in olika saker. När man garvar med bark så fyller molekyler i tanninerna upp mellanrummet där grundsubstansen fanns.

Vad är skillnaderna mellan vegetabiliskt garvat läder och kromgarvat läder?

Vegetabilgarvat läder, i alla fall när den är som bäst, har ingen negativ inverkan på miljön. Du får ett skinn som är komposterbart och som inte innehåller några gifter för miljön, för den som gör och jobbar med lädret eller för konsumenten. Om man är noggrann med att sköta om lädret, så har man även ett läder som håller bättre än kromgarvat läder. De enda fördelarna med kromgarvat läder som jag ser det är att det är billigt att producera, och att det tål högre temperaturer än

vegetabiliskt garvat läder. Det är billigare att producera för att det kräver mindre jobb, och för att det ofta görs på ställen där man slipper att ta hänsyn till naturen och till de som jobbar med att garva lädret.

Varför började du med ditt hantverk?

Det hela började med att jag gick en kurs i självhushållning. Och där hittade jag Lotta Rahmes bok om fiskskinnsгарvning och blev inspirerad. Det första jag försökte garva var en fårskinnsfäll, och resultatet av det blev ganska dåligt, faktiskt! Men det var kul, så jag gick vidare till Bäckedals folkhögskola där jag lärde mig garva i 2 ½ år. Jag vet inte riktigt varför jag tycker det är kul. Jag har stått otaliga gånger och lyft 50 kg tunga älgskinn som har surat, luktar illa och är slemmiga, och jag har ont i ryggen. Men av någon anledning står jag alltid där med ett leende på läpparna när jag jobbar. Jag kan inte förklara det på bättre sätt än att varje gång jag blir klar med ett skinn, så står jag alltid och förundras över den magi som ligger i detta hantverk. Att en slemmig, illaluktande älghud kan bli det här fantastiska materialet, det är jättehäftigt.

Till slut: Har du någonsin garvat något som inte har gått att garva?

Jag har gjort försök som kanske inte varit jättelyckade, men i grund och botten kan man garva allt med kollagenfibrer i sig. Jag har garvat allt från bävertassar till små små makrillar. Näbbmus funkar till exempel jättebra att garva.

Följ gärna Karl på Instagram där han lägger ut bilder och videor från sitt arbete. Hans profil är [@garvarekarlsson](#).

Foto

Sida 3: David Törehed, Instagram: [@torehed](#)

Övriga foton: Hanna Karlsson, Instagram: [@neasfotografi](#)

Text, intervju, sammanställning

Väsksadelmakare Roar Sörli, Instagram: [@salmaker.sorli](#)

